

Μιχάλης Μητσόπουλος & Θοδωρής Πελαγίδης

ΚΑΤΑΝΟΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

«Μια δριμεία αποτίμηση
της ελληνικής οικονομικής κατάρρευσης».

The New York Times

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: UNDERSTANDING THE CRISIS IN GREECE.
FROM BOOM TO BUST

Από τις Εκδόσεις Palgrave Macmillan, Λονδίνο 2012

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Κατανοώντας την κρίση στην Ελλάδα**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ: Μιχάλης Μητσόπουλος & Θεόδωρης Πελαγίδης

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Γιώργος Μπαρουξής

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Κυριάκος Αθανασιάδης

ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Ηλίας Μασούρης

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Σταμάτιος Κοτσάτος & ΣΙΑ Ο.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Κωνσταντίνια Παναγιώτου & ΣΙΑ Ο.Ε.

© Μιχάλης Μητσόπουλος, Θεόδωρης Πελαγίδης, 2012

First published in English by Palgrave Macmillan, a division of Macmillan Publishers Limited under the title *Understanding the Crisis in Greece* by Michael Mitsopoulos and Theodore Pelagidis. This edition has been translated and published under licence from Palgrave Macmillan. The authors have asserted their right to be identified as the author of this Work.

© Φωτογραφίας εξωφύλλου: Shutterstock/Laurent Renault

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2012

Πρώτη έκδοση: Μάιος 2012

ISBN 978-960-496-647-9

Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτίου.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοίου 121

144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο: Μαυρομυχάλη 1

106 79 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800

Telefax: 2102819550

www.psichogios.gr

e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head office: 121, Tatoiou Str.

144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore: 1, Mavromichali Str.

106 79 Athens, Greece

Tel.: 2102804800

Telefax: 2102819550

www.psichogios.gr

e-mail: info@psichogios.gr

Μιχάλης Μητσόπουλος & Θοδωρής Πελαγίδης

ΚΑΤΑΝΟΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μετάφραση: Γιώργος Μπαρουξής

Στη Γεωργία και την κόρη μας Βερόνικα
Μ. Μ.

Για την Έλλη
Θ. Π.

Μέρος Ι

1

Εισαγωγή

Τον Δεκέμβριο του 2008, το κέντρο της Αθήνας επλήγη από ένα τριήμερο ταραχών με συγκρούσεις στους δρόμους, εμπρησμούς και λεηλασίες, που έγιναν πρωτοσέλιδα στον διεθνή Τύπο. Τρία χρόνια αργότερα, τον Φεβρουάριο του 2012, τα γεγονότα επαναλήφθηκαν με ακόμη μεγαλύτερη ένταση. Οι εικόνες των τελευταίων ταραχών έφεραν έτι περαιτέρω στο προσκήνιο την πραγματικότητα μιας Ελλάδας που παλεύει χωρίς άμεσες θετικές προοπτικές μέσα σε μια παγίδα υφεσιακής δίνης, σε μια εποχή μάλιστα που η ίδια η ευρωπαϊκή οικονομία φαίνεται να διχάζεται ανάμεσα στις πλεονασματικές στο εξωτερικό ισοζύγιο χώρες του Βορρά και τις ελλειμματικές χώρες του Νότου. Αυτή η εικόνα έρχεται σε έντονη αντίθεση με τη σταθερά ταχύρρυθμη ανάπτυξη της Ελλάδας την περίοδο 1995-2008, όταν η χώρα κατόρθωσε να ενταχθεί στην Ευρωζώνη. Όμως, μια πιο προσεκτική εξέταση της αναπτυσσόμενης ελληνικής οικονομίας τα τελευταία 15 χρόνια, σε αντιδιαστολή με τη σημερινή της οικονομία που παρπαίει στο χείλος της χρεοκοπίας, αποκαλύπτει ότι αυτό που τότε έμοιαζε να είναι ένα αξιοσημείωτο οικονομικό θαύμα διεθνώς ήταν τελικώς απλώς μια μάλλον απλή, κλασική περίπτωση σύγχρονων «οικονομικών της φούσκας». Μιας οικονομίας των άφθονων δανεικών, και της υπερβολικής πιστωτικής επέκτασης, ενόσω το πραγματικό παραγωγικό δυναμικό παρέμενε σχετικά καθηλωμένο. Αυτό συμβαίνει επειδή μέχρι τώρα η Ελλάδα συνδύαζε υψηλές οικονομικές επιδόσεις –δηλαδή, ταχύρρυθμη μεγέθυνση και σταθερή άνοδο (2%-3% ετησίως) της παραγωγικό-

τητας–, μαζί, όμως, με πολύ κακές παθολογίες σε πολλούς άλλους τομείς. Αυτές οι παθολογίες καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα, από ένα τεράστιο δημόσιο χρέος, ανεπαρκείς θεσμούς των αγορών εργασίας-προϊόντων και χαμηλή ανταγωνιστικότητα, μέχρι ανεπιτυχή προστασία του περιβάλλοντος, χαμηλή απόδοση του εκπαιδευτικού συστήματος και υψηλά επίπεδα διαφθοράς. Αυτές οι αδυναμίες ήταν που, όταν πήρε τέλος το παγκόσμιο «πιστωτικό πάρτι», οδήγησαν την Ελλάδα πολύ κοντά στην τεχνική αδιυναμία πληρωμών και τη μερική χρεοκοπία.

Πίσω στο 2006, μέσα σε ένα γενικευμένο περιβάλλον ευφορίας, οι υπογράφωντες εξέδωσαν το πρώτο βιβλίο τους περί προσοδοθρίας και μεταρρυθμίσεων (Πελαγίδης και Μητσόπουλος, 2006). Το βιβλίο επισήμαινε και ανέλυε τις περισσότερες παθολογίες, διεισδύοντας μάλιστα σε ανεξερευνήτες τότε περιοχές όπως η δράση των προσοδοθρικών ομάδων επιμέρους επενδεδυμένων συμφερόντων σε διάφορους τομείς της οικονομίας. Ήταν η πρώτη φορά που η «οικονομική ανάλυση της, εκτός αγοράς, λήψης αποφάσεων» (economic analysis of non-market decision making) εφαρμοζόταν στην ειδική περίπτωση μιας χώρας όπως η Ελλάδα. Και ταίριαζε σχεδόν απόλυτα! Πιο συγκεκριμένα, μέχρι τότε η ιδέα που επικρατούσε στην ακαδημία αλλά και στη γενικότερη δημόσια συζήτηση ήταν ότι για όλα τα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, και κοινωνίας κατ' επέκτασιν, φτάνει τα κόμματα που μολύνουν με τις πελατειακές παρεμβάσεις τους κάθε οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα. Θεωρήσαμε την προσέγγιση αυτή απλοϊκή. Το πολύπλοκο ελληνικό πρόβλημα, το οποίο βέβαια συν το χρόνω εντεινόταν, ερμηνεύεται μια χαρά από τη θεωρία της –αθέμιτης– δράσης των ομάδων επιμέρους συμφερόντων.

Συνοπτικά, επικεντρωθήκαμε στη δράση των αναδιανεμητικών, διακομματικών ομάδων μεσιτών-ραντιέρηδων, οι οποίοι διενεργούν επιδρομές σε θεσμούς και οικονομικές δραστηριότητες, όπως ακριβώς έκαναν αιώνες πριν οι Βίκινγκς –ή και οι «κλέφτες» στον ελλαδικό χώρο την περίοδο της οθωμανικής αυτοκρατορίας–, με αποκλειστικά ορθολογικό σκοπό την

πρόσκτηση εισοδήματος και όχι στη βάση κάποιου ιδεολογικού-κομματικού παρτιζανισμού. Όλα αυτά, μέσα σε ένα πλαίσιο ήδη στρεβλού, προσαρμοσμένου στα μέτρα τους, θεσμικού περιβάλλοντος, στου οποίου την εξέλιξη ενίοτε συνέβαλλαν και συμβάλλουν οι ίδιοι με ενεργητικές αθέμιτες παρεμβάσεις στους νομοθέτες. Η ατιμωρησία, καθώς και η παρακμή του «κούφιου κράτους» και του κρατικού μηχανισμού, ευνοεί τη δράση των ομάδων/συμμοριών αυτών, αφού το ρίσκο της σύλληψης είναι χαμηλό, ενώ η σύγκριση με την απόδοση οποιασδήποτε παραγωγικής δραστηριότητας κάνει τη σύσταση ομάδας/συμμορίας απολύτως ορθολογική. Οι ομάδες αυτές που συστήνονται ad hoc, με συγκολλητική ουσία συνοχής την αλληλοεξυπηρέτηση και το ομαδικό (τους) συμφέρον, δεν παράγουν φυσικά εισόδημα, αλλά αντιθέτως ειδικεύονται στη διανομή του μέσω εκβιασμών, απειλών και γενικώς άνομων πρακτικών. Επιτίθενται με βιαιότητα όπως οι Βίκινγκς και τρυπούν το κράτος και τους θεσμούς με σκοπό να αφαιρέσουν εισόδημα αφού κατακτήσουν θέσεις-κλειδιά όπως οι θέσεις σε εφορείες, είναι αλήθεια τις περισσότερες φορές με δούρειο ίππο τα κόμματα. Δηλώνουν το «κούφιο κράτος», καταλύοντας τη θεσμική του ανεξαρτησία, και μέσω αυτού και την όποια επιχειρηματική δραστηριότητα. Με άλλα λόγια, είναι προσοδοθήρες, θηρεύουν την πρόσοδο, δηλαδή το εισόδημα που παράγεται από άλλους, επάγγελμα επικερδές για τους ίδιους, καταστροφικό όμως συνολικά για τη χώρα και την οικονομία της. Μέσα σε ένα στρεβλό θεσμικό πλαίσιο, δείξαμε πώς μια περιορισμένη ορθολογικότητα των ατόμων μπορεί να οδηγήει ένα σύστημα σε μια εντελώς ανορθολογική λειτουργία και να καταλήγει στη σημερινή παραγωγική παραλυσία και δημόσια υπερχρέωση.

Μέσα σε ένα περιβάλλον ευφορίας, κανείς δεν θέλει να ακούει τα κακά νέα. Το βιβλίο όμως προκάλεσε εκτεταμένη συζήτηση και αντιδράσεις στον έντυπο και ηλεκτρονικό Τύπο. Αυτό επιβεβαίωσε ακόμη περισσότερο ότι ήμασταν στον σωστό δρόμο. Εν τω μεταξύ, μέρη του βιβλίου αλλά και νέα κείμενα δημοσιεύονταν, ειδικώς προσαρμοσμένα, σε διεθνή ακαδημαϊκά περιοδικά κατά

οιπιάς. Η αποδοτικότητα της δικαιοσύνης και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ο φθόνος και η παρεμπόδιση σε μια κοινωνία προσοδοθηρίας και μοιράσματος των δανεικών από τους μεσίτες του κλειστού πολιτικού συστήματος, η ερμητική κλειστότητα και οι ανεπανάληπτες, μοναδικές στρεβλώσεις των αγορών προϊόντος και εργασίας, ο εξοστρακισμός της «επιλογής» των χρηστών/πολιτών από τη δημόσια σφαίρα, αποτέλεσαν τα αντικείμενα των δημοσιεύσεων, ανοίγοντας το δρόμο για τη συνέχιση της έρευνας.

Μεταξύ των άλλων, με τις είκοσι (20) περίπου διεθνείς δημοσιεύσεις* αναδείξαμε διεθνώς την περίπτωση της ελληνικής οικονομίας ως ένα αξιοσημείωτο παράδοξο. Από τη μια διέθετε τα τυπικά χαρακτηριστικά μιας τρομερής οικονομικής υπερβολής, αλλά από την άλλη διέθετε όλα εκείνα τα επιμέρους χαρακτηριστικά μιας ειδικής περίπτωσης. Δηλαδή μιας χώρας με τρομερή παραοικονομία και «μαζικό λαθρεπιβατισμό», όπου τα οικονομικά της «δημόσιας επιλογής» εφάρμοζαν υπέροχα. Η περίπτωση γινόταν ακόμη πιο γοητευτική όταν παρατηρούσε κανείς αυτούς τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης με την απατηλή αύξηση της παραγωγικότητας –όπως είχαμε δείξει– να συνυπάρχουν με μια ανεπανάληπτη καθυστέρηση και αναχρονιστικότητα τρύπιων θεσμών και αδύναμης διακυβέρνησης εξαιτίας των προσοδοθηρικών δράσεων. Χάρη στους παράγοντες που είχαν συντελέσει στην ισχυρή ανάπτυξη, οι εξασθενημένοι θεσμοί και η αρπακτική συμπεριφορά επιθετικών προσοδοθηρικών ομάδων δεν οδήγησαν αρχικώς στην αναμενόμενη μείωση της ευημερίας της οικονομίας ήδη από το 2008. Είδαμε από τότε ότι μια τέτοια μείωση θα μπορούσε να περιορίσει την ικανότητα αυτών των ομάδων να ανταμείβουν εκείνους που τις υποστηρίζουν και να προωθούν ενεργά τους στόχους τους με τη βοήθεια πλούσιων πόρων.

Έτσι, το 2010, τέσσερα χρόνια μετά το πρώτο βιβλίο, προχωρήσαμε στη *Στιγμή της Στροφής για την Ελληνική Οικονομία*, το

* Βλ. http://papers.ssrn.com/sol3cf_dev/AbsByAuth.cfm?per_id=464139.

δεύτερο βιβλίο μας, γραμμένο ήδη από το 2009 και πριν (Πελαγίδης και Μητσόπουλος, 2010). Είχε πλέον μαζευτεί υλικό και ήταν καιρός, ενώ είχε ήδη μπει η ελληνική οικονομία σε ύφεση και το πρώτο βιβλίο μας είχε επιβεβαιωθεί σε μεγάλο βαθμό, να συνεχίσουμε την ανάλυση, τηρώντας βέβαια πάντα τη μεθοδολογική μας προσέγγιση, που είχε τόσο επιβεβαιωθεί. Ταυτόχρονα, κρίναμε πως ήταν καιρός να γίνουμε πιο συγκεκριμένοι σε μέτρα πολιτικής για την επίλυση των γόρδιων δεσμών της ελληνικής οικονομίας. Στο δεύτερο αυτό βιβλίο εστίασαμε σε δύο στενά διασυνδεδεμένα στοιχεία/χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας, υπεύθυνα ταυτόχρονα για τις επιτυχίες και τις αποτυχίες της: τη διαφθορά και τη μέθοδο ανταγωνιστικότητας που ονομάσαμε «προσφυγή στην ατυπία». Με άλλα λόγια, εστίασαμε στην παραοικονομία και ιδιαίτερος στη σκοτεινή πλευρά της, τη διαφθορά, ως στρεβλό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της ελληνικής οικονομίας που τη βοηθά μεν βραχυχρονίως να επιβιώνει στο ιδιωτικό πεδίο, στην εγχώρια και τις διεθνείς αγορές, αλλά λόγω της φοροδιαφυγής επιδεινώνει τραγικά τα δημοσιονομικά της, με τα γνωστά σημερινά αποτελέσματα. Είμαστε στα τέλη του 2009, αρχές του 2010, και η ελληνική οικονομία αρχίζει ήδη να γεύεται τις συνέπειες της στρεβλής ανάπτυξης της προηγούμενης περιόδου. Η κλεπτοκρατία, ο παρασιτισμός, ο νεποτισμός και η παροεκρατία σκεπάζουν ήδη ένα μεγάλο κομμάτι της οικονομίας αλλά και της πολιτικής αγοράς. Ο «προοδευτικός πραγματισμός» σε μια σειρά τομείς-κλειδιά για την ανάπτυξη όπως η κτηματαγορά, η απόδοση της δικαιοσύνης, οι οδικές μεταφορές, τα επαγγέλματα, η μεταποίηση και η επιχειρηματικότητα γενικώς, που προκρίνουμε ως λύση στις χρόνιες και σοβαρές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, δίνει ιδιαίτερα σημασία μεταξύ των άλλων και στην αναδιάρθρωση της πολιτικής αγοράς και του πολιτικού συστήματος.

Εν τω μεταξύ, η ηυρετώδης ενασχόληση με τα θέματα της ελληνικής οικονομίας αποδίδει ακόμη ένα βιβλίο, αυτή τη φορά διεθνώς, από τις εκδόσεις Macmillan Palgrave – τη μετάφραση του οποίου κρατάτε στα χέρια σας, τροποποιημένη και εμπλου-

τισμένη για την ελληνική έκδοση με τις τελευταίες οικονομικές εξελίξεις, μέχρι και τις αρχές του 2012. Βιβλίο το οποίο μετατρέπεται σε χρόνο-ρεκόρ από έκδοση σκληρού εξωφύλλου σε έκδοση μαλακού εξωφύλλου, κατά πολύ οικονομικότερο για το ευρύ κοινό και με νέες προσθήκες 12.000 λέξεων. Το βιβλίο λαμβάνει διεθνώς επαινετικές κριτικές από εφημερίδες, μεταξύ των οποίων οι *New York Times* και *The Guardian*, ενώ ήδη χρησιμοποιείται ως βασική βιβλιογραφική αναφορά από την ακαδημία και διεθνείς οργανισμούς όπως ο OECD (2011) στη μελέτη του για το κράτος και τη γραφειοκρατία στην Ελλάδα.

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται στο βιβλίο αυτό διαλύουν τυχόν ελπίδες ότι η χώρα θα επανέλθει αυτόματα στους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης του παρελθόντος, ωσάν η Κρίση να ήταν απλώς μια βραχυχρόνια καθοδική πορεία του οικονομικού κύκλου που το πολύ σε 2-3 έτη θα επανέλθει σε ανοδική τροχιά. Αποκαλύπτουν ότι μόνο μια αποφασιστική και συγκροτημένη μεταρρυθμιστική προσπάθεια αντιμετώπισης των σοβαρών διαρθρωτικών αδυναμιών και αποτυχιών, που εξακολουθούν να υπάρχουν παρά τα Μνημόνια και τις όποιες κυβερνητικές προσπάθειες τα τελευταία δύο χρόνια, θα επιλύσει με επιτυχία τόσο τα σημερινά επείγοντα προβλήματα της οικονομίας (ιδιαίτερα τα οικονομικά του δημόσιου τομέα) όσο και τις σημαντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει μια σοβαρά πια υποβαθμισμένη κοινωνία. Μια κοινωνία είναι επίσης υποχρεωμένη να διαχειριστεί τις ταχύτατα επιδεινούμενες προοπτικές μιας ήδη προβληματικής αγοράς εργασίας μέσα σε μια μη ανταγωνιστική οικονομία η οποία πλέον «παράγει» ανεργία άνω του 20%. Περιγράφοντας τις λεπτομέρειες αυτής της πραγματικότητας, παρουσιάζουμε επίσης μια επισκόπηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν σήμερα στην Ελλάδα οι πολιτικοί που επιδιώκουν μεταρρυθμίσεις. Έτσι, είμαστε σε θέση να παραθέσουμε τα δεδομένα που θα βοηθήσουν τους αποφασισμένους για προοδευτικές μεταρρυθμίσεις πολιτικούς να διαμορφώσουν ρεαλιστικές και καλά στοχευμένες στρατηγικές μεταρρύθμισης.

Συνολικά, στο παρόν βιβλίο επιδιώκουμε να παρουσιάσουμε μια εξήγηση πολιτικής οικονομίας για τον τρόπο με τον οποίο διάφορες «αναδιανεμητικές ομάδες συμφερόντων» χρησιμοποιούν τις αδυναμίες αλλά και τον κλειστό χαρακτήρα των ελληνικών θεσμών για να αυξήσουν τις προσόδους τους. Ιδιαίτερα, στο Κεφάλαιο 2 υποστηρίζουμε ότι οι πολυάριθμες προσοδοθηρικές ομάδες περιορίζουν τον ανταγωνισμό στην αγορά προϊόντων και υπηρεσιών, αυξάνουν τον γραφειοκρατικό και διοικητικό φόρτο, και επιδιώκουν ενεργά να δημιουργήσουν αδιαφάνεια σε όλες τις διοικητικές και νομικές διαδικασίες. Υποστηρίζουμε επίσης ότι προβαίνουν σε αυτές τις ενέργειες με σκοπό να σχηματίσουν ένα περιβάλλον μέσα στο οποίο θα μπορούν να αυξήσουν τις απουσώμενες προσόδους. Ταυτόχρονα, δείχνουμε πώς αυτές οι ομάδες επιδιώκουν ενεργά να διασφαλίσουν ότι το «κράτος δικαίου» αποτυγχάνει σε τέτοιο βαθμό ώστε η κοινωνία να μην είναι σε θέση να τις καταστήσει υπόλογες για τις πράξεις τους. Η δυσκολία να αντιμετωπιστούν οι ομάδες αυτές ακόμη και στον καιρό των αφόρητων πραγματικά πιέσεων από την Τρόικα καταδεικνύουν την ισχύ των ομάδων αυτών, ισχύ που απέκτησαν και εδραίωσαν τα τελευταία τριάντα περίπου χρόνια, ιδίως όμως κατά την περίοδο της ξέφρενης ανόδου. Στο Κεφάλαιο 3 τεκμηριώνουμε κύριες πτυχές του ελληνικού πολιτικού συστήματος, οι οποίες –όταν συγκριθούν με παρόμοιες πτυχές των πολιτικών συστημάτων άλλων χωρών– αναδεικνύουν το αίτιο της ανικανότητας των Ελλήνων πολιτικών να υποστηρίξουν τις προοδευτικές μεταρρυθμίσεις και να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τα σχέδια αυτών των αρπακτικών ομάδων συμφερόντων. Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι η άποψη των συγγραφέων δεν είναι καταδικαστική για τις ομάδες συμφερόντων γενικώς. Οι ομάδες συμφερόντων είναι συστατικό στοιχείο της λειτουργίας της δημοκρατίας. Όμως στην Ελλάδα η λειτουργία πολλών ομάδων ακολουθεί τις αθέμιτες πρακτικές που περιγράφονται και αναλύονται τόσο στα προηγούμενα όσο και στο παρόν βιβλίο, με αποτέλεσμα να έχει οικοδομηθεί μια οικονομία

με πλήθος δυσκαμψιών, πολλών και κακών νομοθετημάτων και (υπερ)ρυθμίσεων που ευνοούν στο τέλος τις δραστηριότητες των ομάδων αυτών. Η ανάλυσή μας δείχνει επίσης πώς ο ευρύτερος σχεδιασμός του πολιτικού συστήματος σχετίζεται με τη διαίωνηση του σημερινού status quo. Αυτό το status quo περιλαμβάνει την αποτυχία του «κράτους δικαίου» και της ελληνικής δικαιοσύνης όπως περιγράφονται στο Κεφάλαιο 4, μέσα σε ένα πλαίσιο αδύναμης διακυβέρνησης που περιλαμβάνει τόσο την υιοθέτηση νόμων που δεν εξυπηρετούν καλά τα ευρύτερα συμφέροντα της κοινωνίας όσο και τη λειτουργία μιας εκτελεστικής εξουσίας που δεν θεωρείται υπόλογη και που ταυτόχρονα αποδέχεται ορθολογικά την παραβίαση των νόμων, όπως περιγράφεται στο Κεφάλαιο 2.

Στο Δεύτερο Μέρος του βιβλίου προχωρούμε παρουσιάζοντας λεπτομερώς ένα ευρύ φάσμα διαθέσιμων στοιχείων που περιλαμβάνουν τις ιδιότητες των αγορών προϊόντων, το επιχειρηματικό περιβάλλον και τον αντίκτυπο της εισόδου της Ελλάδας στην ΕΕ και την ΟΝΕ, σε συνδυασμό με την απελευθέρωση των κύριων αγορών σε ένα δεδομένο θεσμικό και πολιτικό περιβάλλον. Όλα αυτά τα στοιχεία βοηθούν να εξηγηθεί το παράδοξο των προηγούμενων ισχυρών επιδόσεων, σε συνδυασμό με το «κούφιο κράτος» και τους αδύναμους θεσμούς οι οποίοι υπονομεύουν τις προοπτικές ανάπτυξης της χώρας τώρα που έχει εξασθενήσει η επίδραση όσων παραγόντων ωθούσαν τις καλές επιδόσεις στο παρελθόν. Συνεχίζουμε παρουσιάζοντας μία πλευρά των θεσμικών δυσλειτουργιών της Ελλάδας – συγκεκριμένα, το δυσμενές επιχειρηματικό περιβάλλον και τους ανισότιμους όρους ανταγωνισμού που δημιουργούνται από τις κυβερνητικές παρεμβάσεις στη λειτουργία της αγοράς προϊόντων· εξετάζουμε την ασθενή επίδοση της ελληνικής αγοράς εργασίας, τις πραγματικότητες που αντιμετωπίζει η μισθωτή εργασία σε σχέση με την αυτοαπασχόληση, τις πραγματικότητες της κατανομής του φορολογικού φορτίου στην ελληνική κοινωνία, και το πώς αυτές συνδέονται με τα εύθραυστα δημόσια οικονομικά της Ελλάδας. Το Δεύτερο Μέρος του βιβλίου συζητά επίσης την κατά-

σταση που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές εταιρείες σε σχέση με τα φορολογικά τους βάρη, καθώς και την κερδοφορία τους και την ικανότητά τους να ανταγωνίζονται στις παγκόσμιες αγορές. Παρουσιάζουμε στοιχεία που τεκμηριώνουν τη συνύπαρξη, από τη μία πλευρά, περιορισμένης κερδοφορίας και υψηλών και αυξανόμενων τιμών, και από την άλλη χαμηλής ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και υψηλού διοικητικού φόρτου που επιβάλλεται από την κυβέρνηση. Η βαθμιαία συναρομολόγηση των «κομματιών του παζλ» μάς επιτρέπει να προχωρήσουμε περισσότερο και να τοποθετήσουμε στο σωστό πλαίσιο τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει το ελληνικό οικονομικό σύστημα και ορισμένα τυποποιημένα γεγονότα του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος, αλλά και να τεκμηριώσουμε τη σχέση ανάμεσα στην ανικανότητα της ελληνικής κυβέρνησης να ελέγξει τις δαπάνες της και τις τρέχουσες δημοσιονομικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η χώρα. Τέλος, θα δούμε πώς τα παραδείγματα μεταρρυθμίσεων σε άλλες χώρες που αντιμετώπισαν σοβαρές κρίσεις θα μπορούσαν να βοηθήσουν την Ελλάδα σήμερα.

Στο Παράρτημα παρουσιάζουμε επίσης μια πιο λεπτομερή ανάλυση των επιβλαβών επιδράσεων των κυβερνητικών ρυθμίσεων στην αγορά εμπορευματικών μεταφορών, και ορισμένων κυβερνητικών πολιτικών που επιβάλλουν περιττά βάρη στον ελληνικό ιδιωτικό τομέα. Τέλος, μία ανάλυση των πιθανών επιδράσεων της απελευθέρωσης του ωραρίου των καταστημάτων, καθώς και των επιχειρημάτων που χρησιμοποιούνται συνήθως ενάντια σε τέτοιες πρωτοβουλίες, αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της μη υιοθέτησης πολιτικών που θα μπορούσαν να ωφελήσουν το ευρύτερο κοινό λόγω ανεπαρκούς τεκμηρίωσης και μιας τάσης προς εξυπηρέτηση των συμφερόντων οργανωμένων ομάδων.

Αφήσαμε τελευταίο το Κεφάλαιο 6, μετά τη φυσιολογική συνέχεια που έχει το Κεφάλαιο 5 με τα Παραρτήματα. Κι αυτό γιατί είναι το επιπρόσθετο μεγάλο Κεφάλαιο της δεύτερης αναθεωρημένης αγγλικής έκδοσης του βιβλίου (Mitsopoulos and Pelagidis, 2012). Το Κεφάλαιο αυτό καλύπτει όλη την περίοδο των οικονο-

μικών εξελίξεων από τα τέλη του 2009, τις πρώτες αντιδράσεις της κυβέρνησης στις αρχές του 2010 και το πρώτο Memorandum, την πρώτη απόπειρα για «κούρεμα» τον Ιούλιο του 2011 και τα μέτρα του Οκτωβρίου 2011, φτάνοντας μέχρι τις αρχές του 2012, με το δεύτερο πακέτο διάσωσης, τους όρους του, καθώς και το γνωστό βαθύ «κούρεμα» PSI+ του ιδιωτικού χρέους. Στο Κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται συνολικά όλη η ταραχώδης πορεία της ελληνικής οικονομίας και της «σχέσης της με την Τρόικα».

Η ανωτέρω οδυνηρή περίοδος για την ελληνική οικονομία επιβεβαίωσε –δυστυχώς– τις απόψεις, την ανάλυση και τα επιχειρήματά μας από το 2005 ήδη, από τα πρώτα κείμενά μας και το πρώτο μας βιβλίο. Πολλά μάλιστα από τα διαρθρωτικά μέτρα που προτείναμε στο δεύτερο βιβλίο μας το 2010 αλλά και στην πρώτη έκδοση του αγγλικού από τον Macmillan (Mitsopoulos and Pelagidis, 2011), του οποίου η προσαρμοσμένη μετάφραση/μεταφορά είναι το ανά χειράς βιβλίο, εφαρμόστηκαν ή και προτάθηκαν την περίοδο αυτή: από τα μέτρα επιτάχυνσης της δικαιοσύνης, μέχρι τη μείωση του ορίου του αφορολόγητου ποσού που εμείς είχαμε προτείνει να κατέβει στις 7.000-8.000 ευρώ από το υψηλό 12.000. Όλην αυτή την περίοδο είδαμε περιπτώσεις συναδέλφων και γενικότερα δημοσιολόγων να επιδοκιμάζουν τα κείμενα ή και να τα επικρίνουν. Καλοδεχούμενα είναι όλα, αλλά σε κάθε περίπτωση μπορεί ο αναγνώστης μόνος του να εξετάσει το πού η ανάλυσή μας ήταν εύστοχη και το πού ενδεχομένως σφάλαμε. Πάντως, με τον ανά χειράς τρίτο στη σειρά τόμο που παραδίδουμε στο κοινό μέσα σε έξι συναπτά έτη, ολοκληρώνουμε την ανάλυσή μας για την ελληνική οικονομία με έναν τρόπο και με μια γκάμα θεμάτων τέτοια, ώστε πιστεύουμε ότι το έργο μας θα γίνει, έχει ήδη γίνει, απαραίτητο σημείο αναφοράς για τη μελέτη της ελληνικής οικονομίας διεθνώς. Της ελληνικής οικονομίας που βρίσκεται εδώ και τρία σχεδόν έτη, ως σύμβολο της Κρίσης, στο κέντρο της προσοχής του κόσμου.

Παραπομπές

Mitsopoulos, T., and T. Pelagidis (2011), *Understanding the Crisis in Greece. From Boom to Bust*, London and New York: Palgrave Macmillan. 2nd revised edition, 2012.

Πελαγίδης, Θ., και Μ. Μητσόπουλος (2006), *Ανάλυση της Ελληνικής Οικονομίας: Η Προσοδοθηρία και οι Μεταρρυθμίσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Πελαγίδης, Θ., και Μητσόπουλος, Μ. (2010), *Η Στιγμή της Στροφής για την Ελληνική Οικονομία. Πώς ο Προοδευτικός Πραγματισμός Μπορεί να τη Θέσει ξανά σε Τροχιά Ανάπτυξης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

2

Οι Βίκινγκς στην Ελλάδα: Οι Πρόσοδοι, ο Σχεδιασμός του Ελληνικού Πολιτικού Συστήματος και η Παρεμπόδιση των Προοδευτικών Μεταρρυθμίσεων

2.1 Εισαγωγή

Μία λεπτομερής ανάλυση του ελληνικού πολιτικού συστήματος, η οποία ακολουθεί και ολοκληρώνεται στο Κεφάλαιο 3, δείχνει πώς αυτό το σύστημα παρέχει μη ελεγχόμενες και μη εποπτευόμενες εντολές διακυβέρνησης στους νικητές των εκλογών μέσα σε ένα περιβάλλον αδύναμων θεσμών, στο οποίο υπάρχουν επίσης ισχυρές και «εύπορες» ομάδες ειδικών συμφερόντων. Ταυτόχρονα, η αργή και εύπλαστη λειτουργία της δικαιοσύνης διασφαλίζει ότι οι παρανομίες συνήθως δεν διώκονται αποτελεσματικά. Έτσι ολοκληρώνεται ο σχεδιασμός ενός συστήματος στο οποίο οι πολιτικοί που υποστηρίζουν τις μεταρρυθμίσεις, και επομένως απειλούν το status quo, απομακρύνονται εύκολα από την πολιτική σκηνή. Οι πολιτικοί που συνεργάζονται με τις ομάδες συμφερόντων ανταμείβονται όχι μόνο με μακροχρόνιες πολιτικές σταδιοδρομίες, αλλά και με ασυλία από διώξεις για οποιεσδήποτε σχεδόν παρανομίες στις οποίες μπορεί να υποπέσουν, ακόμη και αν αυτές δεν συνδέονται με το αξίωμά τους, ακόμη και αν η ασυλία τους παραβιάζει βασικά ανθρώπινα δι-

καιώματα, όπως φαίνεται για παράδειγμα από την Προσφυγή 24895/07 που υποβλήθηκε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και την επακόλουθη καταδίκη της ελληνικής κυβέρνησης. Τα κίνητρα που δημιουργούνται από το υπάρχον σύστημα μπορούν επίσης να εξηγήσουν άλλες πτυχές του ελληνικού πολιτικού συστήματος, ανάμεσά τους την αντιδημοκρατική δομή των πολιτικών κομμάτων, τα οποία, αντί να εφάπτονται με την κοινωνία, αναπτύσσουν αυτιστικά, αυταρχικά και ολιγαρχικά χαρακτηριστικά, καθώς και την τάση να διευκολύνουν και να διακονίζουν τις διαφθαρμένες πρακτικές που είναι διαδεδομένες σε όλη την ελληνική κοινωνία. Μία εκτεταμένη παρουσίαση του φαινομένου παρέχεται από τους Πελαγίδη και Μητσόπουλο (2006), οι οποίοι αναλύουν τις πολύπλοκες αλληλεπιδράσεις ανάμεσα σε διάφορους δημόσιους κλάδους, ομάδες συμφερόντων, ψηφοφόρους και μέσα ενημέρωσης μέσα στο πλαίσιο των αδύναμων ελληνικών θεσμών. Αυτό μάς επιτρέπει να κατανοήσουμε γιατί είναι τόσο δύσκολο να εφαρμοστούν μεταρρυθμίσεις σήμερα στην Ελλάδα.

2.2 Οι παίκτες του παιχνιδιού

Αυτές οι αλληλεπιδράσεις υπάρχουν, μεταξύ άλλων, ανάμεσα στους εντολοδόχους, τους νομοθέτες, τη γραφειοκρατία, τους ψηφοφόρους και τις ομάδες συμφερόντων, όπως τα μέσα ενημέρωσης. Αυτές οι ομάδες αντιπροσωπεύουν μερικούς από τους βασικούς παίκτες της ελληνικής πολιτικής και οικονομίας. Η καθεμία παίζει έναν δεδομένο ρόλο σε αυτό το παιχνίδι εξουσίας, το οποίο έχει ως αποτέλεσμα την προστασία του status quo ενάντια σε μεταρρυθμίσεις. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι άκρως σημαντικό να αποδείξουμε και να κατανοήσουμε ότι οι ανωμαλίες και δυσκαμψίες των διάφορων αγορών της ελληνικής οικονομίας, όπως η αγορά εργασίας και η αγορά προϊόντων, ή οι σοβαρές και άδικες στρεβλώσεις του φορολογικού συστήματος, έχουν τις

ρίζες τους σε μια «κλειστή κοινωνία», όπως την ονομάζουμε. Η Ελλάδα είναι ένα άτακτο άθροισμα (ημι)κλειστών αγορών, σχετικά απομονωμένων μεταξύ τους, στις οποίες περιλαμβάνεται και η ίδια η πολιτική αγορά, όπου επικρατούν σε αξιοσημείωτο βαθμό η διαφθορά και ο νεποτισμός. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο είναι εκτεταμένες οι κυβερνητικές παρεμβάσεις και ρυθμίσεις που περιορίζουν τον ανταγωνισμό στις αγορές προϊόντων και επιβάλλουν τέλη που ωφελούν άσχετες τρίτες ομάδες. Αυτές οι δραστηριότητες δημιουργούν νόμιμες (με την έννοια ότι υπαγορεύονται από το νόμο) αλλά συχνά ανήθικες και αντιδεδιοτυλογικές προσόδους (με την έννοια ότι ωφελούν συγκεκριμένες ομάδες συμφερόντων εις βάρος του ευρύτερου συμφέροντος της κοινωνίας). Επιπλέον, τέτοιες δραστηριότητες αντιμετωπίζονται είτε με ανοχή είτε ακόμη και ευνοϊκά από το πολιτικό κατεστημένο, τις ισχυρές προσοδοθηρικές ομάδες, αλλά και ενίοτε από μια παραπληροφορημένη κοινωνία που έχει εκπαιδευτεί να αντιμετωπίζει με καχυποψία τις ελεύθερες και διαφανείς αγορές και να εμπιστεύεται διαισθητικά κάθε ψευτοαριστερή ρητορική που ευνοεί τις κυβερνητικές παρεμβάσεις μεταβίβασης προσόδου, ακόμη και αν δεν στηρίζεται από σοβαρά επιχειρήματα. Γι' αυτό πρέπει να ξεετάξει κανείς τις ρίζες των «παράδοξων» που επιτρέπουν παρεκκλίσεις από αντιπαραγωγικές πρακτικές και χαρακτηρίζουν μια χώρα που είναι διεθνώς γνωστή πλέον για τους καταρρέοντες θεσμούς της. Έτσι θα προχωρήσουμε παρακάτω σε μια ανάλυση σχετικά με:

1. Τις ομάδες ειδικών συμφερόντων που προστατεύουν το status quo και επιδιώκουν και υπερασπίζονται νόμιμες ή παράνομες αρπαγές, κλοπές και προσόδους.
2. Το ρόλο της παραπληροφόρησης του ορθολογικού αλλά απληροφόρητου ψηφοφόρου σε ένα σύστημα που αποφεύγει τη διαφάνεια και ευνοεί την κλειστότητα.
3. Τη λειτουργία των μέσων ενημέρωσης ως μεσιτών πληροφόρησης που μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην καθοδήγη-

ση της δυσαρέσκειας των ψηφοφόρων, όπως ακριβώς συμβαίνει σήμερα με τα, οδυνηρά και επώδυνα κατά τα άλλα, μέτρα που στην ουσία επιβάλλουν οι πιστωτές της χώρας, εντείνοντας τη σύγχυση απευθυνόμενα στο θυμικό των ψηφοφόρων παρὰ στη λογική με επιχειρήματα – μέσα ενημέρωσης που θεωρητικά έχουν την ικανότητα να κάνουν τους ψηφοφόρους να κατανοήσουν τη συνεισφορά των προοδευτικών μεταρρυθμίσεων. Σημειώνουμε, στο πλαίσιο της ανάλυσης μας, ότι τα μέσα ενημέρωσης ως θεσμός της δημοκρατίας μπορεί να ιδωθούν και να θεωρηθούν το ίδιο θύματα εκβιασμού από το σύστημα των ομάδων επιμέρους συμφερόντων.

4. Τη διοικητική ανεπάρκεια του «κούφιου και ακυβέρνητου κράτους» σε ό,τι αφορά την εδραίωση του «κράτους δικαίου».
5. Την αποτυχία του εντολοδόχου πολιτικού ως νομοθέτη.

2.3 Οι ισχυρές ομάδες συμφερόντων ως προσοδοθήρες «Βίκινγκς» στην Ελλάδα

Οι συμμαχίες και οι δυνάμεις που προστατεύουν το status quo στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά ισχυρές. Αυτή η παρατήρηση, που επιβεβαιώνεται από πολυάριθμες ανεπίσημες μαρτυρίες από την καθημερινή ζωή, και τελικά από την ανικανότητα αποτελεσματικής προώθησης των μεταρρυθμίσεων, είναι η αφετηρία κάθε ανάλυσης της ελληνικής πραγματικότητας σήμερα. Στην Ελλάδα υπάρχουν πολυάριθμες ομάδες που ενεργούν ως «Βίκινγκς», με την έννοια ότι αρπάζουν ό,τι μπορούν ενώ διατρέχουν ελεύθερα διάφορες πλευρές της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας. Ταυτόχρονα, οι θύλακες προσόδων είναι ευρύτατα διαδεδομένοι σε όλο το φάσμα της οικονομίας χάρη στις κυβερνητικές ρυθμίσεις που αποβλέπουν συγκεκριμένα στη δημιουργία τέτοιων θυλάκων με την παρεμπόδιση του ελεύθερου ανταγωνισμού, αλλά και χάρη στην ουσιαστική μείωση της διαφάνειας και της λογοδοσίας στη διαχείριση του δημόσιου χρήματος κατά

έναν τρόπο που επιτρέπει την εξάπλωση της ψηφοθηρικής τοπικιστικής ευνοιοκρατίας (pork-barreling). Αυτές οι δεξαμενές προσόδων διεκδικούνται από τις πολλές, μικρές, αλλά καλά τοποθετημένες και οργανωμένες ομάδες που κατορθώνουν να αποκομίζουν σημαντικές προσόδους, και επομένως έχουν ισχυρά κίνητρα να διατηρούν το status quo και να εναντιώνονται σε μεταρρυθμίσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην εξάλειψη των προσοδοφόρων δεξαμενών. Αυτές οι ομάδες αντλούν ένα σημαντικό πλεονέκτημα από το μικρό τους μέγεθος, αφού δεν περιλαμβάνουν λαθρεπιβάτες που θα μπορούσαν να υπονομεύσουν τους στόχους τους ή να μη συνεισφέρουν ενεργά στα συμφέροντά τους. Εξαντλούν το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου και της επιρροής που διαθέτουν στην προάσπιση του σημαντικού εισοδήματος που εξασφαλίζουν χωρίς να παρέχουν έργο ανάλογο προς το εισόδημα σε ποιότητα και προσπάθεια, ή, σε μερικές ακραίες περιπτώσεις, χωρίς να παρέχουν κανένα απολύτως έργο. Επίσης προωθούν νομοσχέδια που τις ευνοούν και επιδιώκουν νέες ευκαιρίες που μπορούν να αυξήσουν τις προσόδους τους. Σε αυτή την προσπάθεια επενδύουν με ορθολογικό τρόπο χρόνο και χρήμα για να επηρεάσουν τους πολιτικούς και τη δημόσια διοίκηση ώστε να ψηφιστούν νομοθεσίες που καθιστούν τις προσόδους τους «νόμιμες» (με την έννοια ότι ο νόμος υπαγορεύει τη δημιουργία των προσόδων, τις χρηματοδοτεί με τη φορολόγηση άτυχων θυμάτων –συνήθως των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα– και κατόπιν διανέμει αυτές τις προσόδους με «κοινωνικώς αντικειμενικά κριτήρια» στους καθιερωμένους αποδέκτες τους, δηλαδή τον εαυτό τους). Στις περιπτώσεις αυτές ομιλούμε για νόμιμη προσοδοθηρία, ηθικά καταδικαστέα πλην τυπικά νόμιμη.

Σε αντίθεση με τα λόμπι, αυτές οι ομάδες δεν έχουν πάντα μια σταθερή και καθαρή θέση μέσα στο σύστημα, όπως οι επίσημες συνδικαλιστικές ή και επαγγελματικές ομάδες. Συνήθως αποτελούνται από σχηματισμούς και συμμαχίες μικρότερων ομάδων που περιστασιακά συγχωνεύονται ανεπίσημα και για συγκεκρι-

μένους σκοπούς όταν υπάρχει ταύτιση συμφερόντων στην αναζήτησή τους για νέες προσόδους ή για την προστασία των υπαρχουσών. Αυτό το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό τους επιτρέπει να απολαμβάνουν, από τη μία πλευρά, τα οφέλη του μικρού μεγέθους και της απουσίας λαθρεπιβατών, ενώ, από την άλλη, διαθέτουν επίσης την επιρροή που μπορούν να επιτύχουν μεγαλύτεροι συνδυασμοί τέτοιων ομάδων όταν πρέπει να προβληθεί αντίσταση σε μεταρρυθμίσεις. Αυτές οι ομάδες, όταν εντοπίσουν μία δεξαμενή προσόδων, όπως για παράδειγμα μια μη ανταγωνιστική αγορά, λειτουργούν μέσα στην κοινωνία με μια στρατηγική «ανταρτοπόλεμου», ακριβώς σαν τους πρώτους Βίκινγκς. Επίσης σχηματίζουν αμέσως χαλαρές συμμαχίες με άλλες ομάδες όταν οποιαδήποτε δεξαμενή προσόδων απειλείται από κάποια μεταρρύθμιση, αφού αντιλαμβάνονται ότι οι ομάδες των οποίων τις προσόδους προστατεύουν σήμερα θα σπεύσουν κι αυτές να τις στηρίξουν αμέσως μόλις απειληθεί η δική τους δεξαμενή προσόδων από κάποιον άλλο μεταρρυθμιστή πολιτικό ή από νομοθεσίες ή οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε αυτή τη διαδικασία, οι ομάδες συμφερόντων εκμεταλλεύονται πλήρως τόσο την έλλειψη ελέγχων του συστήματος, που θα επέτρεπαν στο γενικό κοινό να εναντιωθεί σε τέτοιες επιδρομές, όσο και στην προσεκτικά διαμορφωμένη έλλειψη διαφάνειας. Η απόλυτη έλλειψη διαχωρισμού της εκτελεστικής και της νομοθετικής εξουσίας στην ελληνική πολιτική είναι ένα μόνο από τα χαρακτηριστικά που έχουν εισαχθεί ώστε να εξαλειφθούν οι μηχανισμοί ελέγχου και εξισορρόπησης από το σύστημα. Επιπλέον, το γεγονός ότι δεν δημοσιοποιούνται όλες οι δικαστικές αποφάσεις ώστε να υποβάλλονται σε δημόσιο έλεγχο, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι τα πρακτικά των επιτροπών του κοινοβουλίου επίσης δεν δημοσιοποιούνται, είναι μερικά απλά παραδείγματα που δείχνουν πώς έχει εδραιωθεί μια αποτελεσματική και διεξοδική αδιαφάνεια στην Ελλάδα. Η έλλειψη διαφάνειας είναι απαραίτητη ώστε να μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι νομοθετικές πρωτοβουλίες που ευνοούν τόσο κατάφωρα συγκεκριμέ-

νες ομάδες υπάρχουν για να προστατεύουν τα συμφέροντα του κοινού, το οποίο υποτίθεται ότι θα υπέφερε πολύ σε περίπτωση μιας επίθεσης κατά του βασικού βιοτικού του επιπέδου. Η διαφάνεια θα αποκάλυπτε τα ποσά που συλλέγουν αυτές οι ομάδες χωρίς καμία προσπάθεια ή επαγγελματική αξία, και πώς αυτά τα ποσά επιβαρύνουν το γενικό κοινό παρέχοντας μια άνετη και εύκολη ζωή στα μέλη των ευνοούμενων ομάδων συμφερόντων.

Η απόκτηση αυτών των προσόδων λαμβάνει οποιαδήποτε βολική μορφή. Μπορεί να είναι νόμιμη, εφόσον η νομοθεσία, η οποία ψηφίζεται ουσιαστικά χωρίς κανένα έλεγχο, δημιουργεί μια νόμιμη πρόσοδο ή περιορίζει τον ανταγωνισμό σε μιαν αγορά, παρέχοντας ταυτόχρονα προνομιούχο πρόσβαση στην επωφελούμενη ομάδα συμφερόντων. Μπορεί επίσης να είναι παράνομη, και σε αυτή την περίπτωση συχνά παίρνει τη μορφή διαφθοράς. Όμως θα πρέπει να σημειώσουμε ότι, χάρη στην επίσης διεξοδική υπονόμηση του κράτους δικαίου, οι ομάδες συμφερόντων θεωρούν σε γενικές γραμμές τις παράνομες προσόδους εξίσου ελκυστικές με τις νόμιμες. Στις περιπτώσεις παράνομης δραστηριότητας, η πρόσοδος αποκτάται μέσα από τον αποπνικτικό εκβιασμό της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας, καθώς και με ωμά παζάρια με την κυβέρνηση, με την έννοια του Tullock (2005): θεωρείται δεδομένο ότι κανείς δεν θα καταγγείλει ποτέ την παραβίαση του νόμου, και ότι, στη σπάνια περίπτωση που θα συμβεί κάτι τέτοιο, δεν θα επιβληθεί καμία τιμωρία ή επανόρθωση με αποτελεσματικό τρόπο.

Τα τελευταία χρόνια η ελληνική οικονομία αποτελεί κεντρικό θέμα συζήτησης στα διεθνή οικονομικά fora. Το βιβλίο αυτό αναλύει τις σύγχρονες οικονομικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ελλάδα, εξετάζοντας το πώς και το γιατί μια πρότερη δυνατή οικονομία μπορεί να φλερτάρει σήμερα με την ολοκληρωτική κατάρρευση. Ο Μιχάλης Μητσόπουλος και ο Θοδωρής Πελαγίδης μελετούν τα λάθη του ελληνικού πολιτικο-οικονομικού συστήματος, το ρόλο των ισχυρών ομάδων συμφερόντων, τις δυσλειτουργίες των επιμέρους αγορών και την εφαρμογή του προγράμματος στήριξης του ΔΝΤ. Περιγράφουν τόσο το πώς οι αποτυχημένες πολιτικές και η διαφθορά έχουν οδηγήσει το έθνος στη χρεοκοπία, όσο και το πώς μπορεί να επιτευχθεί η ανάκαμψη.

Ένα βιβλίο για την Ελλάδα, και όχι μόνο.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

ΤΑΤΟΪΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550

www.psichogios.gr • e-mail: info@psichogios.gr

ISBN 978-960-496-647-9

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 11289